

Slovenija – od kdaj in kako?

O označevanju slovenskega prostora v preteklosti

Znano je, da se beseda Slovenija pojavi za dele Avstrijskega cesarstva, poseljene s Slovenci, okrog leta 1810 v krogu Valentina Vodnika in da doživi slovesno vpeljavo v slavospevu Jovana Vesela Koseskega v čast cesarja Ferdinanda I. ob njegovem obisku Ljubljane leta 1844. Manj pa je znano, da je izraz Slovenija pravzaprav umetna tvorba. Obrazilo -ija je v takšni povezavi latinskega izvora. Slovanski jeziki namreč oblikujejo poimenovanja dežel in držav običajno v pridevniški obliki po njihovih prebivalcih, npr. Hrvatska (v slovenščini Hrvaška), Slovensko (Slovaška), Česko (Češka) ipd. Po tem načelu ime Slovenija samo po sebi ni moglo nastati.

Od kod ime?

Kako nastane današnje ime za Slovenijo, ni jasno. Možnosti je več, med drugim je to tudi izpeljava iz starega pridevnika *slovenji* za slovenski, vendar bi nas zavedlo predač, če bi se spustili v navedenosti. Za nas je pomembna možnost, da gre za naslonitev na latinski izraz *Slavonia*, s katerim v preteklosti med drugim označujejo naše dežele, o čemer bomo spregovorili v nadaljevanju.

Čeprav se izraz Slovenija pojavil šele v začetku 19. stoletja in ga prej ni bilo, to še ne pomeni, da do tega časa o Sloveniji kot zemljepisnem pojmu ne moremo ali celo ne smemo govoriti. Četudi je v srednjem veku s Slovenci poseljeno ozemlje v okviru Svetega rimskega cesarstva razdeljeno na posamezne dežele – Koroško, Kranjsko, Štajersko, Goriško in Istro (Prekmurje je namreč pripadalo Madžarski) –, se ohranja védenje, da gre za enoten etnični prostor. Po vsej verjetnosti sega izhodišče tega védenja v zadnjo četrtino 9. stoletja, ko se pod kraljem in cesarjem Arnulfom iz rodu Karolingov, imenovanim Arnulf Koroški, izoblikuje oblastno območje z imenom *Regnum Carantanum* (Karantansko kraljestvo). To obsega Karantanijo z današnjo osrednjo Slovenijo ter Panonijo med Donavo in Dravo in od tod prek spodnje Save do meje z zgodnjerednjeveško Hrvaško. Gre

za prvo in zadnjo politično tvorbo, ki je združila prvotne Slovence z izjemo tistih na zahodu, ki so spadali k Furlaniji, in v Istri. Ta tvorba s pohodi Madžarov kmalu zatem propade. Madžari osvojijo območje med Donavo in Muro ter asimilirajo prebivalstvo vse do današnje narodnostne meje v Prekmurju, enako tisto med Dravo in Savo, kjer se izoblikuje srednjeveška Slavonija, ki takrat sega na zahodu vse do sedanje hrvaško-slovenske državne meje na Sotli. Sklenjeno jedro ostaja tako le območje v mejah cesarstva.

Regnum Carantanum in Sclavonia

Poimenovanje *Regnum Carantanum* kaže, da se je ime Karantanije raztegnilo na široko območje, poseljeno s Slovenci, obenem pa se je nanje za nekaj časa razširilo tudi

označevanje s Karantanci. Na drugi strani pa je v zgodnjerednjeveških pisnih virih že sama Karantanija zapisana kot *Sclavinia* ali *Sclavenia*, ki je pravzaprav njen sinonim. Ta latinski termin, izposojen iz grščine, pomeni na splošno deželo prebivalcev, ki pripadajo slovanski govorni skupini, tako na severu, vzhodu ali jugu Evrope. Viri pa kažejo tudi to, da isti termin, v različici *Sclavonia*, v ožjem pomenu označuje dežele, naseljene s Slovenci. V tem vidimo razlog, da je pojem *Regnum Carantanum* nadomestila *Sclavonia*. To gre med drugim pripisati cesarski dvorni pisarni, kjer se pojmovanje *Sclavonie* v takšnem ožjem pomenu dokazljivo ohranja vsaj v 12. stoletje.

Poleg termina *Sclavonia* obstaja za slovenski prostor še nemški izraz *Windischland* z množinski-ma variantama *Windische Länder*

oziroma *Windische Lande*. Tudi pridevnik *windisch* lahko pomeni slovanski v širšem kot tudi slovenski v ožjem pomenu besede. Razume se, da v pisnih virih, ki se nanašajo na Slovence, velja le zadnje. *Windischland* je v tem primeru potemtakem Slovenija, tako kot je *Deutschland* Nemčija.

Današnji severni, kajkavsko govoreči Hrvati so se še v 17. stoletju imeli za Slovence

V naslednjem prispevku bomo pokazali, kako se izraz *Slavonia* uporablja za slovenske dežele, tu pa se moramo ustaviti ob tem, kaj imata s Slovenci opraviti današnja Slavonija in Hrvaška Zagorje. Kot je bilo povedano, je ta povezava z zgodovinskega vidika upravičena. V slovenskem zgodovinskega vidika je premalo upoštevano, v hrvaškem pa praviloma zamolčano, da so prvotni prebivalci tega območja Slovenci, enako kot tisti na Madžarskem onstran Mure, tj.

Prekmurci. Dokazano je, da so se današnji severni, kajkavsko govoreči Hrvati še v 17. stoletju imeli za Slovence in svoj jezik za slovenskega, svojo deželo s središčem v Zagrebu pa so imenovali *Slovenje* (Na Slove-njih) in se imeli za drugačne od Hrvatov. Zato ne preseneča, da se v nemških pisnih virih tudi Slavonija imenuje *Windischland*. Da gre za del skupne *Windischland*, med drugim dokazuje Primož Trubar v svojih nemških besedilih v 16. stoletju, ko Slovence v Cesarstvu (da-

našnje Slovence) postavlja v »obere (zgornje) *Windische Länder*«, kar predpostavlja oznako »untere (spodnje) *Windische Länder*« za Slavonijo. Na zemljevidu slovenskih dežel južno od Drave in bližnjega Balkana, ki ga je leta 1548 izdelal Augustin Hirschvogel, je označba *Windischland* razpotečena od območja Celja do Zagorja onstran Sotle.

JANEZ HÖFLER

